

УДК 633.88

Код UPOV: MELIS_OFF

Методика

проведення експертизи сортів меліси лікарської (*Melissa officinalis* L.)
на відмінність, однорідність та стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів і гібридів виду *Melissa officinalis* L.

2. Необхідний рослинний матеріал – насіння / живці

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається рослинний матеріал для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість рослинного матеріалу має становити:

- для сортів, що розмножуються насінням – 5 г.;
- для сортів, що розмножуються вегетативно – 30 вкорінених живців.

2.3 Насіння / живці мають бути здорові на вигляд, не уражені хворобами, не пошкоджені шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо посівних якостей і сортових характеристик.

2.4 Рослинний матеріал нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза має тривати щонайменше два незалежні вегетаційні цикли, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 **Умови для проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами у другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 **План експертизи.** Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до завершення циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше 60 рослин, розділених на два повторення, для сортів, що розмножуються насінням, і 20 рослин, розділених на два повторення, для сортів, що розмножуються вегетативно. Рекомендована

схема розміщення рослин $0,70 \times 0,45$ м.

3.5 Метод дослідження. Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу виявлення ознак (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше 60 рослин для сортів, що розмножуються насінням, і 20 рослин для сортів, що розмножуються вегетативно.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 60 / 20 рослин або частин 60 / 20 рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 30 / 10 рослин або частин 30 / 10 рослин;

VG: візуальна разова оцінка 60 / 20 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 30 / 10 рослин або частин 30 / 10 рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з 60 рослин допускаються дві нетипові. У вибірці з 20 рослин допускається одна нетипова.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту. Для групування сортів використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано використовувати для групування такі ознаки:

- Рослина: за висотою (ознака 1);
- Листок: забарвлення (ознака 10);
- Квітка: забарвлення віночка на початку цвітіння (ознака 23);
- Квітка: забарвлення віночка наприкінці цвітіння (ознака 24);
- Рослина: час початку цвітіння (ознака 26).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознаки поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висівати / висаджувати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучають до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови довілля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів меліси лікарської

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (*) (+) QN	Рослина: за висотою MG 4	низька	3	
		середня	5	
		висока	7	
2. (*) (+) QN	Рослина: за шириною MG 4	вузька	3	
		середня	5	
		широка	7	
3. (*) PQ	Рослина: габітус VG 4	компактний	3	
		напіврозлогий	5	
		розлогий	7	
4. (*) QN	Рослина: облиствленість VG 3	слабка	3	
		помірна	5	
		сильна	7	
5. (+) QN	Рослина: кількість генеративних пагонів MG, 4	мала	3	
		середня	5	
		велика	7	
6. (+) QN	Стебло: інтенсивність галуження MS, 4	слабка	3	
		помірна	5	
		сильна	7	
7. (*) QL	Стебло: опушення VS 2	відсутнє	1	
		наявне	9	
8. QN	Стебло: інтенсивність опушення VS, 2	слабка	3	
		помірна	5	
		сильна	7	
9. (*) PQ	Листок: форма VS 2	округла	1	
		широкояйцеподібна	2	
		яйцеподібна	3	
		широколанцетна	4	
10. (*) (+) PQ	Листок: забарвлення VS 2	золотисте	1	
		світло-зелене	2	
		темно-зелене	3	
		жовто-зелене	4	
		інше	5	
11. QN	Листок: зубчастість краю VS, 2	слабка	1	
		сильна	9	
12. (+) PQ	Листок: характер краю VS 2	зубчастий	1	
		пилчастий	2	
		городчастий	3	
13. (*) (+) QL	Листок: пухирчастість листової пластинки VG 2	відсутня	1	
		наявна	9	

1	2	3	4	5
14. (*) QL	Листок: опушення листової пластинки VG, 2	відсутнє	1	
		наявне	9	
15. QN	Листок: інтенсивність опушення VS, 2	слабка	3	
		помірна	5	
		сильна	7	
16. (+) PQ	Листок: форма основи пластинки VG, 2	виїмчаста	1	
		серцеподібна	2	
		звужена	3	
17. (+) QN	Листкова пластинка: за довжиною MS, 2	коротка	3	
		середня	5	
		довга	7	
18. (+) QN	Листкова пластинка: за шириною MS, 2	вузька	3	
		середня	5	
		широка	7	
19. (+) QN	Квітка: чашечка за довжиною MS, 4	коротка	3	
		середня	5	
		довга	7	
20. (+) QL	Квітка: опушення чашечки VG, 4	відсутнє	1	
		наявне	9	
21. (*) (+) QL	Квітка: антоціанове забарвлення чашечки VG 4	відсутнє	1	
		наявне	9	
22. (+) QN	Квітка: віночок за довжиною MS, 4	короткий	3	
		середній	5	
		довгий	7	
23. (*) PQ	Квітка: забарвлення віночка на початку цвітіння VG 3	біле	1	
		жовте	2	
		блідо-лілове	3	
		синювато-білувате	4	
		блідо-рожеве	5	
24. (*) (+) PQ	Квітка: забарвлення віночка наприкінці цвітіння VG 5	біле	1	
		жовте	2	
		блідо-лілове	3	
		синювато-білувате	4	
		блідо-рожеве	5	
25. (+) QN	Суцвіття: кількість кільчаток на пагоні MS, 4	мала	3	
		середня	5	
		велика	7	
26. (*) (+) QN	Рослина: час початку цвітіння VG 3	ранній	3	
		середній	5	
		пізній	7	

1	2	3	4	5
27 (*) (+) QN	Рослина: вміст ефірної олії L 3	низький	3	
		середній	5	
		високий	7	
28. (*) (+) QN	Рослина: період від відростання до достигання насіння VG, 1–6	короткий	3	
		середній	5	
		довгий	7	
29. (+) QN	Насіння: маса 1000 шт. MG 6	мала	3	
		середня	5	
		велика	7	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів меліси лікарської

Коди фаз росту й розвитку рослин, у які рекомендовано проводити спостереження

Коди	Назви фаз росту й розвитку
1	Відростання
2	Стеблування
3	Початок цвітіння
4	Повне цвітіння
5	Кінець цвітіння
6	Стигле насіння

До 1. Рослина: за висотою, см.

Низька – до 50, середня – 50–70, висока – понад 70.

До 2. Рослина: за шириною, см.

Вузька – до 25, середня – 25–45, широка – понад 45.

До 5. Кількість генеративних пагонів, шт.

Мала – до 4, середня – 4–6, велика – понад 6.

До 6. Рослина: інтенсивність галуження, шт. пагонів.

Слабка – до 6, помірна – 6–8, сильна – понад 8.

До 10. Листок: забарвлення.

1

Золотисте

2

світло-зелене

3

темно-зелене

4

жовто-зелене

До 12. Листок: характер краю.

1

Зубчастий

2

пилчастий

3

городчастий

До 13. Листок: пухирчастість листкової пластинки.

1

Відсутня

9

наявна

До 16. Листок: форма основи листкової пластинки.

1

Виймчаста

2

серцеподібна

3

звужена

До 17. Листкова пластинка: за довжиною, см.

Коротка – до 1,5, середня – 1,5–2,5, довга – понад 2,5.

До 18. Листкова пластинка: за шириною, см.

Вузька – до 1,5; середня – 1,5–2,5; широка – понад 2,5.

До 19. Квітка: чашечка за довжиною, мм.

Коротка – до 5, середня – 5–7, довга – понад 7. До 20. Квітка: опушення чашечки.

1

Відсутнє

9

наявне

До 21. Квітка: антоціанове забарвлення чашечки.

1

Відсутнє

9

наявне

До 22. Квітка: віночок за довжиною, мм.

Короткий – до 9, середній – 9–12, довгий – понад 12.

До 24. Квітка: забарвлення віночка наприкінці цвітіння.

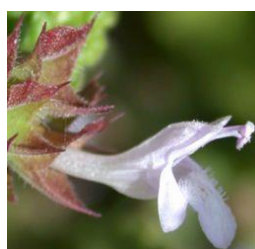
1

Біле

2

жовте

3

блідо-лілове

5

блідо-рожеве

До 25. Суцвіття: кількість квіточок на пагоні, шт.

Мала – до 8, середня – 8–13, велика – понад 13.

До 26. Рослина: час початку цвітіння, місяць, декада.

Ранній – червень, II декада,
середній – червень, III декада,
пізній – липень, I декада.

До 27. Рослина: вміст ефірної олії, %.

Низький – до 0,10; середній – 0,10–0,25; високий – понад 0,25.

До 28. Рослина: період від відростання до досягання насіння, діб.

Короткий – до 120, середній – 120–130, довгий – понад 130.

До 29. Насіння: маса 1000 шт, г.

Мала – до 0,5; середня – 0,5–0,6; велика – понад 0,6.

9. Література

1. Біленко В. Г. Технологія вирощування лікарських рослин і використання їх у медицині та ветеринарній практиці / В. Г. Біленко, В. І. Лушпа, Б. Є. Якубенко, Д. С. Волох. – К.: Арістей, 2007. – С. 385–386.
2. Каленська С. М. Рослинництво / С. М. Каленська, О. Я. Шевчук, М. Я. Дмитришак, О. М. Козяр, Г. І. Демидась. – К., 2005. – С. 343–344.
3. Лебеда А. Ф. Лекарственные растения: Самая полная энциклопедия / А. Ф. Лебеда, А. П. Исайкина, Н. И. Джуренко, В. Г. Собко. – М.: АСТ – Пресс книга, 2006. – 912 с.
4. Определитель высших растений Украины. – К.: Фитосоциоцентр, 1999. – С. 309.
5. Українська сільськогосподарська енциклопедія. – К.: Українська радянська енциклопедія, 1971. – Т. 2. – С. 304.